

מנהיגות חינוכית

כתב: ישראל שורק איירה: נטלי וקסמן-שנקר

לתפקד רק בעולם של מחר או להצליח רק בו. האדם אמור לחשוב בעצמו, להיות בעל ביטחון עצמי, להיות סובלני, רגיש לזולתו. את כל הדברים האלה אי אפשר להשיג אם מדמים את החינוך למכירה של מוצר. מנהיגות חינוכית, כמו כל מנהיגות אחרת, מוכרחה לנוע 'נגד הזרם' (ולא – מי צריך אותה?) ולכן אין טעם לדרוש ממנה לרצות את דעת הקהל, למשל, את ההורים. מנהיגות חינוכית יכולה להשתמש בכל חידושי הטכנולוגיה, אבל חידושי הטכנולוגיה אינם יכולים להיות התוכן של המנהיגות החינוכית.

אני אינני מתפעל ממחשבים בבתי ספר וגם לא מהשאיפה להשיג ציונים גבוהים. לעומת זאת אני מתפעל מבתי ספר שבהם שוררת שמחת למידה, שבהם התלמיד הוא שותף שווה זכויות לתהליך הלמידה. לדעתי, דווקא בעולם של תחרות ושל אנוכיות, מי שמקים בתי ספר כאלה הוא מנהיג חינוכי חשוב. בספר הנפלא 'העולם של אתמול' כותב הסופר היהודי-אוסטרי סטפן צווייג על בית הספר שבו למד בסוף המאה ה-19: "תופעה מעניינת התרחשה... נכנסנו לגימנסיה (בית ספר על-יסודי) והרגשנו ששום דבר מהותי לא נלמד בה עוד, ובכמה מקצועות שעניינו אותנו ידענו יותר ממורינו האומללים, שמיום סיום לימודיהם לא פתחו ספר מתוך עניין אישי." בעולמו של צווייג האמינו רבים שהשיעמום יכול להיות בריא ומועיל. מחנכים רבים חשבו שהיכולת לשאת את השיעמום הכרחית לאדם תרבותי. לכן לא התאמצה מערכת החינוך של אותם ימים להיאבק בשיעמום, אולי דווקא להפך.

בימינו קשה יותר לתלמידים לסבול את השיעמום. מרבית בתי הספר עושים מאמצים גדולים להיאבק בו. האם הם מצליחים? אתם בוודאי יודעים את התשובה. אבל תהיה תשובתכם אשר תהיה, לתלמידים רבים יש גם היום הרגשה, דומה לזו שבטיטא סטפן צווייג, שהמורים מלמדים שלא מתוך תשוקה, שהתלמידים לומדים שלא מתוך תשוקה, שהחיים האמיתיים נמצאים מחוץ לפיתה וכך גם כל מה שמעניין.

אם כל זה נכון, אם יש בתי ספר רבים שבהם אין נוהגים בילדים בכבוד ובחיבה, חשוב מאוד שתהיה בהם מנהיגות חינוכית אמיצה. אם לא תשכחו את כל מה שהפריע לכם בילדותכם ובבתי הספר שלכם, אולי אתם תהיו המנהיגים החינוכיים של הדור הבא.

בעצם, למה לדבר על הדור הבא? האם רק מבוגרים יכולים להיות מנהיגים חינוכיים? אני חושב שלא. ואתם?

אחד הנושאים האלה, אפשר לומר עליו שהוא מנהיג חינוכי. יש לא מעט דעות קדומות ושגויות על החינוך. למשל, אנשים רבים בטוחים שחינוך הוא תמיד טוב. אולי שמעתם כבר את הביטוי "זה לא חינוכי". הביטוי הזה שגוי. אנשים אומרים אותו כאשר הם חושבים שמשהו משפיע לרעה על ילדים. הם מתכוונים לומר שה'משהו' הזה הוא חינוך גרוע ולא שהוא לא חינוכי. חשוב לזכור את זה, מפני שלא כל מנהיגות היא מנהיגות טובה, וגם לא כל מנהיגות חינוכית היא מנהיגות טובה. דעה מוטעית נוספת, נפוצה מאוד, על מנהיגות חינוכית היא הדעה שחינוך טוב צריך "ללכת עם הזמן", להתאים את עצמו למציאות המשתנה. חינוך טוב, חושבים אנשים רבים בטעות, הוא חינוך שמכין את הילדים לעולם שיהיה מחר, כלומר כאשר הילדים יהיו גדולים. ולכן אין צורך ללמוד לכתוב בכתב יד, לזכור דברים בעל פה, לשבת בכיתות. הרי כל אלה שייכים לעולם של אתמול. הדעה הזאת מזכירה לנו מוצר, נניח טלפון נייד, שכל הזמן צריך לעדכן אותו ולשפר אותו ולשכלל אותו. אך האדם אינו מכונה. הוא אינו אמור

חינוכי גם היום. מהי מנהיגות חינוכית? על מי היא משפיעה? למה היא חשובה? חינוך אינו רק מה שמתרחש בבתי הספר, ממש כמו שבריאות אינה רק מה שמתרחש בבתי החולים, וכמו שהחוק והצדק אינם מתרחשים רק בבתי המשפט. חינוך הוא הניסיון להשפיע על אנשים – בעיקר על צעירים – לאורך זמן, לגרום להם לאמץ דעות, השקפות, מנהגים והרגלים. גם הירחון הזה, 'עניינים', הוא חלק מהחינוך, כי אחת ממטרותיו היא לעניין את הקוראים ברעיונות הפתובים בו, לעורר את סקרנותם ולפלוס את דרכם להיות משפילים. וכעצם גם פרשימה הזאת אני מנסה להשפיע על ההשקפות שלכם בעניין החינוך, ולכן אפשר לומר שאני משתדל להנך אתכם קצת. החינוך נחשב לתחום חשוב, כי כל חברה מרגישה שאת הדברים החשובים לה ביותר היא רוצה להנחיל לדור הבא. בחינוך, כמו בכל תחום אחר, יש דעות מקובלות, יש אמונות ויש שגרת מציאות. מי שמצליח לשנות שינוי משמעותי את

אשר צעד מנהל הפנימייה הקשיש, ד"ר ינוש קורצ'ק, עם תלמידיו אל מותם במחנה ההשמדה, הוא כבר היה מנהיג חשוב בתחום החינוך. קורצ'ק היה רופא, אך החליט להתמסר לחינוכם של הילדים בבית היתומים שבעיר ורשה בפולין. הוא סבר שבריאות הגוף ובריאות הנפש קשורות זו בזו. באותה תקופה, בין שתי מלחמות העולם, החזיקו רוב המחנכים בדעה שאפשר לחנך ילדים רק בעזרת נוקשות, קשיחות וענישה אכזרית. אולם ינוש קורצ'ק סירב לאמץ גישה זו. לדעתו, ביטחון חיצוני, ביטחון עצמי, שילוב של גבולות עם חופש וכבוד ואהבה מרובים הם התנאים לגדילה של ילדים בריאים בגופם ובנפשם. הכותרת של אחד מחיבוריו היא 'כיצד לאהוב ילדים'. קורצ'ק האמין בכל ליבו שאפשר ללמוד לאהוב, גם אם בהתחלה התהליך מלאכותי ויכול להיות ארוך. קורצ'ק היה מנהיג חינוכי, ובשביל מי שקורא את כתביו ומושפע מהם, הוא מנהיג